

Daniel 9 år

Det inkommer en anmälan till socialtjänsten från skolan att Daniel har svårigheter i skolan. Han har läs- och skrivsvårigheter, kan inte sitta still mer än korta stunder, han stör de andra kamraterna i klassen och har svårt med relationerna till dem. Skolan har vid ett flertal tillfällen kontaktat den ensamstående mamman men hon vill inte träffa dem. Situationen i skolan har nu urartat då Daniel har slagit en stol i huvudet på en klasskamrat som fick åka in till sjukhuset för att sys. Klasskamratens föräldrar kräver att skolan garanterar att det inte händer igen och vill ha ett möte om händelsen.

Steg 1: Omvandla informationen till en fråga som kan besvaras

Socialsekreteraren kallar mamman till ett möte där de går igenom anmälan tillsammans med personal från skolan. Vid mötet framkommer att mamman själv har stora svårigheter att handskas med sonen. Han får ofta vredesutbrott när han får tillsägelser och han kan sitta i sitt rum och skrika i flera timmar. Hon har svårt att få honom att göra läxorna. Hon säger också att hon inte ville gå på skolmötena för att höra hur hemsk hennes son är och hon känner inte något stöd från skolan.

Skolpersonalen berättar att Daniel ännu inte kan läsa eller skriva ordentligt eller räkna. Han har svårt att sitta still och väljs bort av sina kamrater eftersom han stör dem i skolarbetet och bråkar med dem på rasterna.

Mamman är inflyttad till staden och har sina släktingar 50 mil bort. Pappan har en ny familj och mamman upplever att Daniel stör friden i den nya familjen. Det är vanligt att pappan ställer in de planerade träffarna med Daniel som blir sur och arg i flera timmar. Daniels pappa har sporadisk kontakt med honom.

Mamman jobbar men har lång resväg till sitt arbete och Daniel är ofta ensam innan mamman kommer hem från jobbet. Han träffar aldrig kompisar på fritiden. I stället sitter han och spelar dataspel hela eftermiddagarna. När det är dags för middag blir han arg för att han måste avsluta och sen är bråket igång.

Precisera problemet och rangordna

Mamman har svårt att precisera problemen. Socialsekreteraren vill att de ska träffas igen inom en vecka. Socialsekreteraren berättar om gången i en barnavårdsutredning. Först görs en förhandsbedömning och sedan beslutas om utredning. Socialsekreteraren redogör också för hur en utredning går till lägger stor vikt vid att berätta att de ska rikta in sig på de positiva sidor och aspekter som finns kring Daniel och att familjen själva har en stor talan vilket lugnar mamman.

Vid mötet säger mamman att hon behöver hjälp och det beslutas om att starta en utredning. Socialsekreteraren ber att få kalla pappan till nästa möte vilket mamman tycker är bra. Socialsekreteraren frågar om de kan göra en skattning av Daniels beteendeproblem med hjälp av The Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). Formuläret täcker fem områden; fyra svårighetsområden och ett styrkeområde. Svårigheterna delas in i fyra områden uppmärksamhet/koncentration, beteende, emotionella problem och kamratrelationer och styrkeområdet till social kompetens.

När de träffas nästa gång fyller föräldrarna i instrumentet. Mammans sammanlagda skattningar blir 18 poäng vilket innebär betydande risk och att särskild uppföljning krävs. Pappan anser inte att problemen är så stora (skattat 10 poäng). De sociala styrkorna som framkommer är att han är generös och omtänksam i synnerhet när andra råkar illa ut i skolan. Båda har skattat de sociala styrkorna högt. Utfallet av SDQ tillsammans med den övriga information

Fallbeskrivning från Kunskapsguiden: Daniel 9 år

gör att mamman nu kan formulera att hon behöver hjälp med Daniel i hemmet. Hon behöver lära sig nya metoder för att kunna hjälpa Daniel och hur hon ska hantera hans vredesutbrott. Båda föräldrarna anser också att Daniel behöver hjälp av skolan. Socialsekreteraren håller med om att det är viktigt och att redogör för att forskning om risk- och skyddsfaktorer för barn och unga, som visar att det är bra att få ta del av olika insatser inom flera områden samtidigt. Pappan säger att han är villig att försöka hjälpa Daniel men vet inte på vilket sätt han kan göra det.

Socialsekreteraren gör en sammanfattning av resultaten och sin bedömning för att försäkra sig om att hon uppfattat problemen och de positiva faktorerna kring Daniel. Utifrån den information som socialsekreteraren fått fram tar hon hjälp av ett schema för att kunna formulera en fråga:

Målgrupp och problem	Vad kan du erbjuda för hjälp?	Alternativ?	Vad vill du uppnå?
Om föräldrar till en pojke, 9 år med kraftigt utagerande beteende hemma och i skolan	får KBT-baserad föräldrastödsbehandling	eller stöd-samtal 5 st	vilken av insatserna har bäst effekt när det gäller utfall som minskat utagerande beteende hos pojken och ökade färdigheter om uppfostran hos föräldrarna?

Om föräldrar till en pojke, 9 år med kraftigt utagerande beteende hemma och i skolan, får KBT-baserad föräldrastödsbehandling eller stöd-samtal (5 st.) vilken av insatserna har bäst effekt när det gäller utfall som minskat utagerande beteende hos pojken och ökade färdigheter om uppfostran hos föräldrarna?

Familjen har själva möten med skolan om vad de kan erbjuda hjälp.

Steg 2: Sök bästa tillgängliga kunskap för att besvara frågan

I kommunen har man nyligen upphandlat ett föräldrastödsprogram och socialtjänsten har god kunskap om insatsen. Som ett stöd för att kunna presentera insatsen letar socialsekreteraren fram en sammanfattning av en nyligen publicerad systematisk översikt om föräldrastödsprogram som finns på Socialstyrelsens metodguide. Rapporten baseras på 13 randomiserade kontrollerade studier som är publicerade mellan 1984 och 2010. Barnen i översikten är i åldersspannet 4-11 år och har en klinisk grad av beteendeproblem (enligt testpoäng) eller en psykiatrisk diagnos (uppförandestörning alternativt trotsyndrom). Översikten visar att i familjer som har deltagit i föräldrastödgrupper uppvisar barnen lägre grad av beteendeproblem och den psykiska hälsa förbättras hos föräldrarna än i grupper som inte har fått insatsen.

Steg 3: Värdera kunskapen utifrån tillförlitlighet och användbarhet

Socialsekreteraren kontrollerar att den systematiska forskningsöversikten rör samma målgrupp som Daniel vad gäller ålder, problem och insats. Ytterligare resultat från översikten är att föräldrar som har deltagit i grupperna använder mer positiva uppfostringsstrategier (beröm, lek, belöningar) och mindre negativa (hårda, inkonsekventa) strategier än föräldrar som inte fått insatsen. Insatserna verkar också ge resultat oavsett familjernas socioekonomiska status eller om barnen har en diagnos eller inte. Och i översikten ingår en svensk studie om föräldrastödsprogrammet så den har relevans för svenska förhållanden. I sammanfattningen

står att det är fråga om effekter på kort tid och det behövs mer forskning för att man ska kunna bedöma insatsernas effekter på barnens ångest och depressionssymtom och skolfärdigheter.

Steg 4: Integrera evidens med egna professionella erfarenheter och den berörda personens problem, förutsättningar och önskemål

Socialekreteraren sammanfattar resultaten från SDQ, vad föräldrarna sagt och vill och vad forskningen har visat. Hon berättar vad kommunen kan erbjuda för hjälp i form av föräldrastödsprogrammet.

Pappan vill inte vara med i utbildningen i föräldrastödsprogrammet och frågar om det är nödvändigt att båda går. Socialekreteraren säger att forskningen visar att det är bättre om båda föräldrarna har samma strategier kring barnet eftersom de är en skyddsfaktor men att han inte behöver bestämma sig idag. Hon hjälper mamman att anmäla sig till nästa utbildningstillfälle sedan pappan tackat nej.

Skolan har haft möten med familjen om särskilda insatser i form av speciallärare som ska hjälpa Daniel att lära sig läsa bättre och han ska träna med hjälp av ett datorprogram eftersom han har lätt för att ta till sig information och instruktioner via datorn. Mamman är mycket nöjd med dessa insatser och ska också få instruktioner av skolpersonal i hur hon kan hjälpa Daniel med arbetet hemma.

Socialekreteraren ber mamman att föra en loggbok under två veckor med öppna tidskategorier för att kartlägga när i tid på dygnet bråken uppstår och vad som händer före och efter bråken. Resultatet från loggboken blir en baslinjemätning för att sedan kunna följa upp om antalet bråk minskar. Mamman får en mall som hon ska fylla i och socialekreteraren är noga med sina instruktioner och mamma får träna på att fylla i mallen.

Vid nästa samtal kan de tydligt se, av uppgifterna i loggboken, att de flesta bråk uppstår i samband med middagen när Daniel inte vill avsluta sitt datorspel. När Daniel väl kommer till middagsbordet fortsätter bråken. Mamman känner stress över att hon kommer hem så sent och vill få maten snabbt på bordet så att Daniel ska hinna äta i lugn och ro innan han ska gå och lägga sig så hon manar på honom att skynda sig.

Målen som socialekreteraren formulerar tillsammans med mamman är:

- Antalet bråk per vecka ska minska.
- Antalet middagar som inte slutar i bråk ska öka.
- Att föräldrarna ska få ökade kunskaper och tillgång till tekniker så att de lättare kan handskas med Daniels vredesutbrott

Utöver dessa mål har föräldrarna och skolan träffat en överenskommelse

- Daniel ska få hjälp av ett datorprogram i skolan för att kunna lära sig läsa, skriva och räkna bättre
- Daniel ska bara få en läxa per vecka
- Daniel ska få hjälp med läxan av skolan inledningsvis och av en speciallärare
- Mamma ska få instruktioner av skolan hur hon kan hjälpa Daniel hemma med läxorna

Steg 5: Följa upp insatsen och utvärdera

Socialekreteraren har täta uppföljningsmöten med familjen. Pappan kommer inte alltid på mötena. Mamman berättar att det har blivit mycket bättre, Daniel har färre utbrott, det umgås mer och gör roliga saker. Mamman har fått möjlighet att gå ner i arbetstid och har därför mer tid till sonen. Mamman har fortsatt att göra mätningar och antalet bråk har minskat, antalet middagar som inte slutat i bråk har ökat. Hon tycker att hon har lärt sig nya sätt att vara med Daniel och kan hjälpa honom på ett bättre sätt. Han är mer involverad i vad de ska äta till

Fallbeskrivning från Kunskapsguiden: Daniel 9 år

middag, hon ger honom tid att avsluta sitt datorspel innan middagen, och vissa dagar spelar han inte alls eftersom de har hemläxor tillsammans från föräldrastödsutbildningen.

De har gjort en uppföljning med hjälp av SDQ och den visar att det har blivit bättre inom alla områden utom för hyperaktiviteten.

Daniel är hos pappa var tredje helg, och har alltså ett regelbundet umgänge även om inte lika ofta som Daniel vill men pappa ställer inte in träffarna om de inte inträffar alltför tätt. När Daniel är hos sin pappa fungerar det bra och de gör roliga saker tillsammans som att åka ut och fiska t.ex.

Det går bättre i skolan. Skolpersonalen har försökt att hålla ett extra öga på Daniel under raster för att finnas till hands om det uppstår bråk. Daniel umgås mer med andra kamrater som är något yngre än han själv och de kontakterna fungerar bättre än med jämnåriga.

Trots att situationen förbättrats finns det fortfarande problem. När Daniel blir arg har han svårt att tygla sig och han kastar saker kring sig och slåss. Det gäller numer främst i hemmiljön. Mamman har svårt att få kontakt med honom under vredesutbrotten och har också svårt att lugna honom. Mamman vill att Daniel ska utredas hos BUP.

Daniel remitteras till BUP för vidare utredning och socialsekreteraren bestämmer ett nytt uppföljningsmöte efter en månad.